

KALOS AGROSTAN DARICAYA

Tarih, Coğrafya ve Kültürel Ansiklopedisi
Darica • Bayramoğlu • Eskihisar • Gebze

YAZAR

Seda KONORALP
Tarih Öğretmeni

© Copyright 2026

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-362-184-1	Sayfa ve Kapak Tasarımı Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı Kalos Agros'tan Darıca'ya	Yayıncı Sertifika No 47518
Yazar Seda KONORALP ORCID iD:0009-0007-4073-0381	Baskı ve Cilt Vadi Matbaacılık
Editör ve Görsel İçerik Dr. Elif KONORALP ORCID iD: 0000-0002-8581-3638	Bisac Code HIS000000
	DOI 10.37609/akya.4302
Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN	

Kütüphane Kimlik Kartı
Konoralp, Seda.
Kalos Agros'tan Darıca'ya / Seda Konoralp, ed. Elif Konoralp
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2026.
751 s. : resim. ; 195x275 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253621841

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Bu kitabı, geçmişini unutmayan ve unutmamaya gönül vermiş bütün Darıcalılara ithaf ediyorum.

Ben Seda ArıĖtekin Konoralp.

Darıca benim için yalnızca doğduğum, büyüdüğüm ve yaşadığım bir ilçe değildir. Darıca; çocukluğumun geçtiğı sokaklar, denizin tuz kokusu, sahile inen taş yollar, eski ahşap evler, çınarların gölgesi, aile büyüklerimin anlattığı hikâyeler ve ömrüm boyunca içimde taşıdığım güçlü aidiyet duygusudur.

Bir zamanlar Darıca'da insanlar arasında yalnız akrabalık değil, gönül bağı vardı. Kan bağı olsun ya da olmasın herkes birbirini ailesinden sayar, aynı mahallede yaşayan insanlar birbirlerinin acısını da sevincini de paylaşırdı. Aynı sokaklarda büyüyen çocuklar, aynı sahilde oynar; aynı meydanlarda karşılaşan insanlar birbirlerinin hayatına dokunurdu. Darıca yıllar içinde göç aldı, büyüdü, gelişti ve değişti. Fakat onu Darıca yapan insanlar, mekânlar, değerler ve hatıralar bütünüyle kaybolmadı. Bu kitap, işte o hafızanın gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için kaleme alındı.

Bu sayfalarda yalnızca büyük tarihî olaylara, resmî belgelere ya da anıtsal yapılara yer vermedim. Çünkü bana göre bir şehrin gerçek ruhu; sokaklarında, evlerinde, çeşmelerinde, meydanlarında, sahilinde, kahvehanelerinde, eski fotoğraflarında, kadınların el emeğinde, balıkçıların denizle kurduğu bağda, çocukların oyunlarında ve ailelerin kuşaktan kuşağı aktardığı hatıralarda yaşar.

Tarih yalnızca kitabelerde, arşiv belgelerinde veya taş yapılarda saklı değildir. Bazen bir annenin anlattığı çocukluk hikâyesinde, bir babanın gösterdiği eski sokakta, yıllardır yerinden hiç kıpırdamayan bir çınar ağacında ya da artık yerinde bulunmayan bir evin hatırasında yaşamaya devam eder.

Bu kitabı bilim uzmanı, uzman tarihçi, coğrafyacı ve öğretmen kimliğimle yazabilmek hayatımın en büyük hayallerinden biriydi. Yıllar boyunca edindiğim akademik bilgi ve mesleki deneyimi, doğup büyüdüğüm bu topraklara duyduğum vefa duygusuyla birleştirmek istedim.

Bir tarihçi olarak Darıca'nın geçmişini araştırdım; bir coğrafyacı olarak denizin, kıyının, tepelerin, yolların ve yerleşim düzeninin bu kentin gelişimine nasıl yön verdiğini anlamaya çalıştım; bir öğretmen olarak ise öğrendiklerimi gelecek nesillere aktarabilmenin sorumluluğunu hissettim.

Ancak bütün bunların yanında bu kitabın yalnızca akademik bir çalışma olmasını istemedim. İçinde insan sesi olsun istedim. Çocukluk anıları, aile sıcaklığı, mahalle kültürü ve Darıca'nın kendine özgü ruhu hissedilsin istedim. Çünkü Darıca yalnız bilgiyle anlatılamaz; onu gerçekten anlatabilmek için sevgiye, vefaya ve aidiyet duygusuna da ihtiyaç vardır.

Bu uzun yolculuk boyunca bana güç veren en önemli kişilerden biri sevgili kızım **Elif Konoralp** oldu. **Elif** yalnızca hayatımın değil, bu kitabın da en büyük ilham kaynaklarından biridir. Zor zamanlarda bana umut verdi, yanımda oldu, beni anladı ve yeniden ayağı kalkmamı sağlayan en güçlü desteklerden biri hâline geldi. Rabbimin bana verdiği en büyük nimetlerden birinin kızım olduğuna bütün kalbimle inanıyorum.

Çocukluğumu birlikte paylaştığım kardeşim **Ayça Arığtekin** ise hayat yolculuğumun en sessiz ama en güçlü tanıklarından biridir. Darıca'nın sokaklarında birlikte büyüdük; aynı hayalleri kurduk, aynı zorlukları yaşadık ve birbirimizin elini hiç bırakmadık. Bugün bu satırları yazarken çocukluğumuzun geçtiğı mahalleleri, birlikte yürüdüğümüz yolları ve paylaştığımız güzel anıları da yeniden yaşıyorum.

Hayat bana önemli bir gerçeğı öğretti. İnsan bazen en çok desteğı beklediğı kişilerden beklediğı karşılığı göremeyebilir. Kendisini yalnız hissedebilir; yolun artık yürünemeyecek kadar zor olduğuna inanabilir. Fakat insan inancını ve kararlılığını kaybetmediğı sürece, karşısına çıkan her engelden daha güçlü olmayı öğrenir.

Zorluklar insanı ya durdurur ya da ona gerçek gücünü hatırlatır.

Ben her defasında yürümeyi tercih ettim. Bugün geriye dönüp baktığımda gönül rahatlığıyla söyleyebilirim ki; insan önce kendine inanmalıdır. Çünkü çoğı zaman karanlığı aydınlatan ilk ışık, insanın kendi içinde yaktığı umuttur.

Bu kitap benim için yalnızca bir araştırmanın ya da akademik çalışmanın ürünü değildir. Aynı zamanda yıllar boyunca içimde büyüttüğüm bir hayalin, sabrın, emeğin ve vazgeçmemenin somut karşılığıdır.

Darıca'yı anlatırken aslında kendimi, ailemi, çocukluğumu ve yaşadığım hayatı da anlattım. Her bölüm beni geçmişime biraz daha yaklaştırdı; geçmişime yaklaştıkça bugünümü daha iyi anladım ve geleceğı bırakmak istediğim mirasın değerini daha güçlü hissettim.

Aynı zamanda bu eser, yalnızca Darıca'da doğanların değil; sonradan gelip bu şehri evi bilen, burada yaşayan, çalışan, emek veren, umut eden ve bu kente gönülden bağlanan herkesin kitabıdır. Çünkü bir yere ait olmak yalnız orada doğmakla değil; o yere değer katmak, iz bırakmak ve onu sevmekle mümkündür.

Darıca'nın tarihi yalnızca belli ailelerin ya da belirli kişilerin geçmişı değildir. Bu tarih; burada yaşayan, üreten, seven, kaybeden, yeniden umut eden ve çocuklarını bu topraklarda büyüten bütün insanların ortak hafızasıdır.

En büyük dileğim; bu çalışmanın geçmiş ile gelecek arasında sağlam bir köprü kurmasıdır. Genç kuşakların yalnız bugünün Darıca'sını değil; eski sahil kasabasını, çok kültürlü yapısını, insanlarını, doğasını ve zamanın içinde yavaş yavaş silinmeye başlayan değerlerini de tanımasıdır.

Bu kitabı aileme, hatıralarıma ve beni ben yapan bütün değerlere duyduğum derin saygıyla kaleme aldım. Darıca'nın sesini, kokusunu, denizini, insanlarını ve ruhunu gelecek kuşaklara aktarabilmek benim için büyük bir sorumluluk olduğu kadar tarifsiz bir mutluluktur.

Bu sayfalarda yer alan her satır, Darıca'ya duyduğum sevginin, vefanın ve minnetin bir ifadesidir.

Geçmişini unutmayan, yaşadığı kente sahip çıkan ve geleceğini daha güçlü inşa etmek isteyen bütün Darıcalıları...

Sevgi, saygı ve vefayla.

Seda ARIGTEKİN KONORALP
Uzman Tarihçi - Coğrafya Öğretmeni

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	5
Araştırmanın Yöntemi: Araştırma Yaklaşımı ve Deseni.....	8
Tarihsel Etnografik Yaklaşım	8
Araştırma Sahası.....	9
Araştırmacının Konumu ve Düşünümsellik.....	9
Veri Kaynakları ve Veri Toplama Süreci	10
Verilerin Analizi	11
Kaynak Eleştirisi ve Veri Çeşitlemesi.....	11
Görsel Materyallerin Etnografik Kullanımı	12
Etnografik Temsil ve Etik Yaklaşım	13
Araştırmanın Yöntemsel Niteliğine İlişkin Genel Değerlendirme	13
1. BÖLÜM: DARICA: Darıca'nın Tarihsel, Coğrafi ve Toplumsal Gelişimi	14
1.1. 1910 Büyük Darıca Yangını	29
1.2. Darıca'da Sanayileşme ve Nüfus Artışı	39
1.3. Darıca'da Ulaşımın Gelişmesi ve Eski Darıca'nın İlk Şöförleri.....	43
1.4. Darıca'nın Toplumsal Değişimi: Darıca Meydanı ve Çarşısı	47
1.5. Yahya Kaptan'ın Darıca'daki Mücadelesi, İşgal Yılları ve Cumhuriyet'e Uzanan Film Gibi Hayatı (1891-9 Ocak 1920)	66
1.6. İşgalden Cumhuriyet'in Sanayi Merkezine Kocaeli ve Darıca: Mustafa Kemal Paşa'nın Gebze Ziyareti ve Bölgenin Tarihî Dönüşümü.....	86
1.7. Darıca'nın Çanakkale Şehitleri: Küçük Bir Sahil Kasabasından Gelibolu Cephesi'ne	93
1.8. Unutulmayan Darıca: Aretsou'dan Darıca'ya Uzanan Hatıra	100
1.9. İzmit Körfezi: Darıca'nın Denizle Kurduğu Büyük Bağ	103
1.10. Darıca'daki Coğrafi ve Kültürel Mekânlar; Denizden Mahalleye, Kaleden Meydana Uzanan Yaşayan Hafıza.....	106
1.10.1. Darıca Sahili	109
1.10.2. Dudayev Sahil Parkı	114
1.10.3. Darıca Millet Bahçesi	116

1.10.4. Sevgi Tepesi	118
1.10.5. Sancaktepe	121
1.10.6. ınaraltı Meydanı: Darıca'nın İnsan Sesi.....	124
1.10.7. Darıca'nın Göz Bebeęi Uluçınar: Yeřil Darıca'nın Kök Salmış Hafızası	127
1.10.8. Darıca'nın Pelikanı Garip: Bir Kuřun Kasaba Hafızasına Dönüşmesi.....	136
1.10.9. Darıca'nın Kuş Cenneti: Faruk Yalçın Hayvanlar lemi ve Botanik Parkı	141
1.10.10. Gönül Birlięi Kapısı Meydanı: Darıca'nın Simgesi	146
1.10.11. Darıca'nın Kültürel Mekanlarının Ortak Anlamı: Kent Tarihi	151
1.11. Darıca Belediyesi'nin Kuruluřu ve Eski Kasaba Hayatı.....	155
1.12. Darıca Camileri: Mahallenin Sesi, Ezanın Hafızası.....	159
1.12.1. Hamidiye Camii / Yerli Eski Camii	162
1.12.2. Kavalı Camii / Hacı Tahir Kavalı Camii	168
1.12.3. Pertev Paşa Camii: Bugün İzi Kalmayan Bir Eserin Ardından	170
1.13. Bir İlmekte Saklı Darıca: Ninelerin, Annelerin ve Sandıkların Hafızası	171
1.14. Darıca Eski Postanesi.....	175
1.15. Diposta: Sahile İnen Yolun Eski Tütün ve Ticaret Yapısı	176
1.16. Keremyalı: Taşın, Suyun ve Eski Yerleřimin İzleri.....	180
1.17. Darıca Limanı, Vapur Seferleri ve Layter Taşımacılığı.....	181
1.18. Darıca Kırathaneleri ve Kahvehane Kültürü: Çayın, Sohbetin ve Mahalle Haberinin Dolaştığı Yerler.....	183
1.19. Darıca Yalı Kahvesi, 1978: Denize Karşı Kurulan Eski Sohbet	188
1.20. Eski Darıca'nın Yüzleri: Eřraf, Hatıra ve Yerel Saygınlık.....	193
1.21. Darıca Tarihi Rum Evleri: Taşın, Ahşabın ve Sessiz Hafızanın Dili.....	196
1.22. Darıca'da Eski Hayatın İzleri: Evler, Kaleler, Camiler ve Denizle Kurulan Bağ	213
1.23. Darıca'nın Sessiz Tanıkları: eřmeler	214
1.23.1. Cumhuriyet eřmesi: Suyun Etrafında Kurulan Yeni Mahallenin Tarihi Eseri	215
1.23.2. Galip Ağa eřmesi: Darıca Merkezinde Bir Cumhuriyet Hayratı	218
1.23.3. Darıca Yerli eřmesi: Bir Yeniçeri Hayratının Suyu, Duası ve Darıca Hafızasındaki Yeri	224
1.24. Darıca Kalesi: Denize Bakan Eski Nöbet	229
1.25. Filokrini Kalesi: Rivayetin İçinde Yaşayan Bir Yer	239
1.26. Darıca Tarihi İtfaiye Binası: Ateřten Sonra Kendini Korumayı ğrenen Kasabanın Hafızası.....	243
1.27. Darıca Un Deęirmeni ve Un Fabrikası: Emegiın Tařa Deędięi Yerler	248
1.28. Aslan imento Fabrikası: Darıca'nın Sanayile Deęiřen Yüzü	255
1.29. Darıca'nın Eski Askeri Gazinosu: Sahil Kültüründen Savunma Hafızasına, Oradan Kamusal Bir Restorana.....	263
1.30. Gebze'den Darıca'ya Uzanan Eski Yol	278
1.31. Gebze'nin Eski aęlardan Gelen izgisi.....	283
1.32. Pelekanon: Darıca, Gebze ve ayırova Arasında Bir Dönüm Noktası	287
1.33. İşkoliye Mektebi: Annemle Babamın Sırasından Darıca'nın Eğitim Geçmiřine.....	298
1.34. Darıca'nın Yeřil Hafızası: Zeytin, Kiraz, Baęlar ve ocukluęumun Toprağı.....	314

1.35. Darıca İlçesine Yönelik Uzman Bir Tarihçinin Gözünden Multidisipliner Bir Değerlendirme.....	318
2. BÖLÜM : BAYRAMOĞLU	320
2.1. Bayramoğlu: Üçburun Yarımadası'nda Darıca'nın Denize Uzanan Yüzü.....	320
2.2. Bayramoğlu: Darıca Kıyısında Cumhuriyet Dönemi Modern Sayfiye Hafızası.....	328
2.3. Bayramoğlu ve Yeşilçam: Sayfiye Mekânının Sinemasal Hafızası	345
2.4. Üçburunlar Yarımadası / Bayramoğlu.....	352
2.5. Körfezin Kapsamında Bir Işık: Darıca'nın Denize Bakan Gözü Yelkenkaya Deniz Feneri.....	356
2.6. Bayramoğlu'na Yönelik Uzman Bir Tarihçinin Açısından Genel Bir Değerlendirme.....	362
3. BÖLÜM: ESKİHİSAR	364
3.1. Eskişehir'a Giriş: Gebze'nin Denize Açılan Tarih Kapısı	364
3.2. Eskişehir Kalesi: Niketiaton'dan Körfez Savunma Hafızasına	368
3.3. Eskişehir'in Savunma ve Kıyı Hafızası	378
3.4. Eskişehir ve Palekanon Savaş Tarihi	383
3.5. Eskişehir Limanı ve Kıyı Geçişleri	387
3.6. Eskişehir'in Darıca ile Bağı	392
3.7. Eskişehir: Gebze'nin Denize Açılan Tarih Kapısı	397
3.8. Osmanlı Döneminde Eskişehir	400
3.9. Eskişehir'in Köy Hayatı: Bağ, Bahçe ve Balıkçılık	404
3.10. Bir Taşın Bin Yıllık Hafızası: Eskişehir'da Antik İzler	407
3.11. Eskişehir Çeşmesi: Kıyı Yerleşiminin Su Hafızası	411
3.12. Nazır Hüseyin Ağa Çeşmesi: Suyun Hayra, Hayrın Duaya Dönüştüğü Yer	417
3.13. Eskişehir'da Bir Işık: Osman Hamdi Bey Evi ve Müzesi.....	424
3.14. Eskişehir'da Salgın Korkusu: Kolera, Karantina ve Kordon.....	432
3.15. Eskişehir Köyü Camii: Köy Hayatının, İnancın ve Kıyı Hafızasının Sessiz Tanığı	435
3.16. Eskişehir'a Özgü Bir Kıyı Otel ve Denizcilik Kulübü Olarak Club Atabay	442
3.17. Eskişehir'a Yönelik Uzman Bir Tarihçinin Gözünden Değerlendirme.....	448
4. BÖLÜM: GEBZE.....	450
4.1. Gebze'ye Giriş: Darıca'nın Arkasındaki Büyük Tarih Kapısı.....	450
4.2. Kaybolan Bir Kasaba Silueti: Tarihî Gebze Evleri	458
4.3. Gebze'de Su Mimarisi ve Osmanlı Hayır Kültürü	461
4.4. Hünkâr Çeşmesi ve Hünkâr Çayırı: Fatih'in Son Yolculuğunun Gölgesi.....	465
4.5. Gebze Namazgâh Çeşmesi.....	470
4.6. Köşklü Çeşme	474
4.7. İbrahim Paşa Çeşmesi	478
4.8. Arap Çeşme	483
4.9. Gebze Çeşmelerinin Ortak Anlamı	486
4.10. Mustafa Paşa Şadırvanı: Suyun Merkezdeki Sessiz Düzeni	489
4.11. Hamamlar: Osmanlı Günlük Hayatının Sıcak Mekânları	493
4.12. Gebze'nin Demirciler Beldesinde Bilinmeyen Hamam Yapısı.....	499

4.13. Gebze, Darıca ve Su Medeniyeti Bağlantısı.....	504
4.14. Türbeler ve Mezarlar: Gebze'nin Sessiz Tanıkları.....	507
4.15. Kervansaraylar: Yolun ve Konaklamanın Hafızası	514
4.16. Fatih'in Son Yolculuğu: Hünkâr Çayırı ve Gebze.....	518
4.17. Ballıkayalar Vadisi: Taşın, Suyun ve Zamanın Açık Hava Dersi.....	522
4.18. Gebze Sanayisi: Eski Bağların Yerinde Yükselen Fabrikalar	532
4.19. TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi (MAM) ve Teknoloji Coğrafyası.....	536
4.20. Gebze, Eskişehir ve Darıca Hattında Osmanlı Padişahları, Menzil Sistemi ve Tarihî Coğrafyanın Stratejik Hafızası	539
4.21. Orhan Gazi ve Gebze'nin Stratejik Coğrafyası.....	545
4.22. Gebze'nin Osmanlı'ya Katılması.....	548
4.23. Çelebi Sultan Mehmed ve Gebze'nin Yeniden Osmanlı'ya Kazandırılması	551
4.24. Fatih Sultan Mehmed: Gebze'nin Başkent-Anadolu Eşiğine Dönüşmesi	553
4.25. II. Bayezid, Cem Sultan ve Gebze'nin Siyasi Geçiş Hafızası.....	557
4.26. Yavuz Sultan Selim: Çaldıran ve Mısır Seferlerinin İlk Büyük Menzili.....	562
4.27. Kanuni Sultan Süleyman, Menzil Teşkilatı ve Gebze'nin Kurumsallaşması.....	564
4.28. Çoban Mustafa Paşa Külliyesi: Gebze'nin Sosyal Devlet Merkezi.....	569
4.29. IV. Murad ve Revan-Tebriz Seferinde Gebze	574
4.30. IV. Mehmed Dönemi, Kâtip Çelebi ve Gebze'nin Coğrafi Tanımı	579
4.31. Hac Yolu, Surre Alayı ve Gebze'nin Manevi Menzil Kimliği	584
4.32. Yolların Toplandığı Yer: Gebze Menzilhânesi	589
4.33. Menzilhanenin Fiziki Yapısı ve Günlük İşleyişi	592
4.34. Beygir, Arpa ve Lojistik Kapasite	596
4.35. Menzilhaneden Postahaneye: II. Mahmud ve Tanzimat Eşiği	600
4.36. XIX. Yüzyıl Başlarında Gebze'de Aile, Meslek ve Sosyal Doku.....	605
4.37. Müslim-Gayrimüslim Toplum ve Ekonomik Hayat.....	613
4.38. Aile Yapısı ve Yerel Toplumun Demografik Hafızası.....	618
4.39. Gebze'nin Kıyıya Açılan Hafızası: Darıca, Eskişehir ve Yerleşim Sürekliliği	621
4.40. Gebze Menzilhanesi: Osmanlı Haberleşme ve Ulaşım Sisteminin Ana Düğümü	626
4.41. Gebze'nin Yol Ağı: Hac, Surre, Sefer ve Ulak Yolları	631
4.42. Gebze Menzilhanesi'nin Fiziki Yapısı ve Gündelik Hayatı	635
4.43. Menzildciler, Görevliler ve Yerel Yönetim	639
4.44. Menzilhanenin Finansmanı ve Ekonomik Yükü	644
4.45. Beygir Sayıları, Arpa İhtiyacı ve Lojistik Güç.....	648
4.46. Yem Tedariki ve Çevresel Kaynak Yönetimi	653
4.47. Gebze Menzilhanesi'nin Posta Sistemine Dönüşmesi	657
4.48. Gebze'nin Deniz Eşiği: Eskişehir'in Kıyı Savunması ve Menzil Sistemi İçindeki Yeri	662
4.49. Padişahların Dönemleri Üzerinden Gebze, Eskişehir, Darıca ve Çayırova Hattının Okunması.....	674
4.50. Orhan Gazi: Osmanlı'nın Marmara'ya Açılışı ve Gebze'nin İlk Osmanlı Bağlantısı	678
4.51. Çelebi Sultan Mehmed: Fetret Sonrası Yeniden Kuruluş ve Gebze'nin Geri Alınması.....	681
4.52. Fatih Sultan Mehmed: İstanbul'un Fethi, Başkent Yolu ve Çayırova-Gebze Hattı	686

4.53. II. Bayezid ve Cem Sultan Meselesi: Gebze'nin Siyasi Geçişlerdeki Sessiz Rolü.....	690
4.54. Yavuz Sultan Selim: Büyük Seferler ve Gebze'nin Askerî Menzil Kimliği	694
4.55. Kanuni Sultan Süleyman: Sefer Yolu, Görsel Kayıt ve Çoban Mustafa Paşa Külliyesi	698
4.56. Çoban Mustafa Paşa Külliyesi'nde Mısır ve Memlûk İzleri.....	703
4.57. Padişahların Gebze Hattındaki Ortak Anlamı	706
4.58. Gebze Menzilhanesi: Padişahların Yolunu Taşıyan Kurumsal Sistem.....	712
4.59. Eskihisar, Darıca ve Çayırova'nın Gebze Tarihi İçindeki Tamamlayıcı Yeri.....	723
4.60. Darıca Yerlisi Olarak Gebze'ye Bakmak: Benim Geçmişim, Benim Hafızam.....	729
4.61. Gebze'nin Tarihsel Geçmişinin Uzman Bir Tarihçi Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi	734
Kaynakça	737

KAYNAKLAR

- Akgün, C. (2017, 4 Aralık). *Eski Gebze-Darıca minibüsleri*. Gebze Haber. <https://www.gebzehaber.net/eski-gebze-darica-minibusleri-33561h.htm>
- Akkor, M. (2015). I. Dünya Savaşı'nda Kocaeli'de İngiliz esirleri. H. Selvi & M. B. Çelik (Ed.), Gazi Akça Koca ve Kocaeli tarihi sempozyumu bildirileri: Cilt 2 içinde (ss. 849-868). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Aksu, Ş. (2003). *Bireyin tarihteki rolü açısından Yahya Kaptan*. Kocaeli Üniversitesi Yayınları.
- Alkan, M. Ö. (2014). Osmanlı'da sayfiye'nin icadı. T. Bora (Ed.), Sayfiye: Hafiflik hayali içinde. İletişim Yayınları.
- Altıparmak, T., & Ayfer, M. Ö. (2025). Osman Hamdi Bey ve Kaplumbağa Terbiyecisi (M. Ö. Ayfer, Ed. ve düzenleme; özgün çalışma 2010).
- Arkeolojik Haber. (2018). İskoliye Mektebi binası restore edildi. <https://www.arkeolojikhaber.com/amp/haber-iskoliye-mektebi-binasi-restore-edildi-14785/>
- Arkitekt. (1970). Bayramoğlu Hotel. Arkitekt, 338(2), 62-64.
- Atabay, L., & Çizel, B. (2020). Comparative content analysis of hotel reviews by mass tourism destinations. *Journal of Tourism and Services*, 11(21), 147-166. <https://doi.org/10.29036/jots.v11i21.163>
- Atatürk, M. K. (2006). *Nutuk* (Z. Korkmaz, Yay. haz.). Atatürk Araştırma Merkezi. (Orijinal eser 1927'de yayımlanmıştır).
- Atatürk Ansiklopedisi. (2021, 12 Şubat). *İzmit Kâğıt ve Karton Fabrikası*. Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı.
- Atatürk Ansiklopedisi. (2022, 17 Ekim). *SEKA: Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları İşletmesi*. Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı.
- Atatürk Ansiklopedisi. (2020, 13 Kasım.). *Yahya Kaptan (1891-1920)*. Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı.
- Aydoğdu, M. (2009). Kocaeli Yarımadası'nda Karakol Cemiyeti-Mustafa Kemal Paşa rekabeti ve Yahya Kaptan olayı I. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 25(75), 605-634.
- Aydoğdu, M. (2010). Kocaeli Yarımadası'nda Karakol Cemiyeti-Mustafa Kemal Paşa rekabeti ve Yahya Kaptan Olayı II. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26(76), 155-200.
- Bahar, B. (2013). *İzmit Körfezi savunma yapıları bağlamında Gebze, Eskişehir Kalesi* (Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı).
- Baş, Y. (2013). XVIII-XIX. yüzyılın ilk yarısında Gebze Menzilhane. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(5), 101-126.
- Bianet. (2013, 1 Şubat). *Darıca'nın hatırlattığı tarih*.
- Bilgili, B. (2023). Millet bahçeleri. H. Selvi vd. (Ed.), Kocaeli ansiklopedisi içinde (Cilt 2, s. 1401-1404). Pelikan Basım.
- Bora, T. (Ed.). (2014). Sayfiye: Hafiflik hayali. İletişim Yayınları.
- Bozdoğan, S., & Akcan, E. (2012). Turkey: Modern architectures in history. Reaktion Books.
- Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2008, 22 Mart). Resmî Gazete (Sayı: 26824).
- CNN Türk. (2020). Darıca'da, tarihi Rum evleri restore edilecek
- Çağdaş Kocaeli. (2015). Tarihi itfaiye binasına bakım. Çağdaş Kocaeli Gazetesi.
- Çanakkaleliler Derneği. *Kocaeli ili Çanakkale Cephesi şehit listesi*. <https://canakkaleliler.org.tr/Portals/77/Sehitler/pdf/41-Kocaeli.pdf>
- Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı. (2026). *18 Mart Deniz Zaferi*. <https://canakkaletarihialan.gov.tr/tr/canakkale-savaslari/deniz-savaslari>
- Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı. (2024). *Şehit Bilgi Kapısı: Muharebeler*. <https://sbk.canakkaletarihialan.gov.tr/muharebeler>
- Çarpar, M. C. (2020). Sosyolojide iki niteliksel desen: Fenomenolojik ve etnografik araştırma. *The Journal of Social Science*, 4(8), 689-704.
- Çetin, A. (2000). Kocaeli tarihinden sayfalar. İzmit.
- Çelik, G. (2003). 16-19. yüzyıllarda Gebze: Sosyo-ekonomik bir inceleme. Gebze.
- Çelik, M. (Ed.). (2018). Fatih Sultan Mehmed dönemi ferman ve arşiv belgeleri (2. baskı). Gebze Belediyesi Kültür Yayınları.
- Çetin, C. (2019). Yollar başında bir durak: Gebze Menzilhane (XVIII. yüzyıl) [Bildiri özeti]. *Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı* (s. 43). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Çiftçi, A. (2006). 1950'lerin sonunda yerleşime açılan bir yarımada "Bayramoğlu". I. Altun (Ed.), I. Uluslararası Kocaeli ve çevresi kültür sempozyumu bildirileri içinde (s. 429-437). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Çiftçi, A. (2018). Bayramoğlu'nda bir yazlık konut: Dalbaşar Villası. Dosya, 43.
- Club Atabay. (2026a). *Club Atabay: Marmara'nın saklı koyunda bir denizcilik ve kültür merkezi*. <https://clubatabay.com/>
- Club Atabay. (2026a). *Club Atabay: Marmara'nın saklı koyunda bir denizcilik ve kültür merkezi*. <https://clubatabay.com/>

- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- Darıca Belediyesi. (2020). 2020-2024 stratejik plan.
- Darıca Belediyesi. (2026, 23 Mart). *Yeni Hükümet Konağı ve Belediye Binası hizmete başladı.*
- Darıca Gazetesi. (2020, 20 Aralık). *Eski Darıca ile yeni Darıca'yı kıyaslayan fotoğraflar büyük ilgi gördü!* <https://www.daricagazetesi.com.tr/eski-darica-ile-yeni-darica-yi-kiyaslayan-fotograflar-buyuk-ilgi-gordu/21079>
- Darıca Gazetesi. (2020, 15 Aralık). *Darıca'daki eski askeri gazino modern bir restoran oldu!* <https://www.daricagazetesi.com.tr/darica-daki-eski-askeri-gazino-modern-bir-restoran-oldu/20968>
- Darıca Gazetesi. (2020, 3 Haziran). *Darıca'da tarih katliamı!* <https://www.daricagazetesi.com.tr/darica-da-tarih-katliami/17394>
- Darıca Gazetesi. (2020, 19 Kasım). Darıca'da tarihi Rum evleri restore edilip, müze haline getirilecek!.
- Darıca Gazetesi. (2020, 19 Kasım). Darıca'da hasarlı olan binaların yıkımına başlandı!
- Darıca Gazetesi. (2016, 23 Kasım). Galip Ağa Çeşmesi restore ediliyor. Darıca Gazetesi
- Darıca Kaymakamlığı. (2025). *Tarihçe*. T.C. Darıca Kaymakamlığı. 15 Temmuz 2026 tarihinde erişildi.
- Değirmenci, K. (2023). Osmanlı arşiv belgelerine göre Darıca Rum Mektebi yararına düzenlenen piyango çekilişleri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 19, 123–139. <https://doi.org/10.20860/ijoses.1290973>
- Demirkol, K. (2019). Gebze ve kolera (1892, 1894, 1910) [Bildiri özeti]. *Uluslararası Milli Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı* (s. 57). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Dölen, E. (2015). Osmanlı döneminde Kocaeli'ndeki sanayi kuruluşları. Gazi Akça Koca Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri içinde (Cilt 2). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Durusoy Özmen, E., & Bilgiç, M. (2021). Bayramoğlu'nda modern bir sayfiye: Yapı Kredi Bankacılık Akademisi Eğitim ve Konaklama Tesisleri. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı.
- Eldem, E. (2019). Osman Hamdi Bey'in "karanlık" yılları (1871-1881). *Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi*, 53-75.
- Ergün, Y. (1982). Kocaeli Yarımadasının jeomorfolojisi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü.
- Erkmen, N. (2018). Kocaeli-Bayramoğlu'nda yazlık konut. Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları / XIV DOCOMOMO Buluşmaları. Zonguldak.
- Erol, Ö. S. (2021). Tek partili dönemin örgün eğitim kurumları: Kent ve köy uygulamalarıyla Kocaeli örneği. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 69, 242-284. <https://doi.org/10.46955/ankuayd.1028390>
- Evinç, D. (2025). Osman Hamdi Bey Evi ve Müzesi üzerine bir inceleme (Yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Fetterman, D. M. (2010). *Ethnography: Step-by-step* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Galitekin, A. N. (2006). Kocaeli su medeniyeti tarihinden birkaç damla. Kocaeli.
- Galitekin, A. N. (2006). Kocaeli su medeniyeti tarihinden birkaç damla. İSU Genel Müdürlüğü.
- Gebze Belediyesi. (2026). *Hünkâr Çayırı*.
- Gebze Belediyesi. (2026). *Osman Hamdi Bey Yalısı*. Gebze Belediyesi.
- Güneş, M. (2018). XIX. yüzyıl başlarında Gebze (Gekbüze)'de ailenin nicel ve nitel özellikleri: Tereke kayıtlarına göre. Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV Bildirileri / International Symposium on Çoban Mustafa Paşa and History-Culture of Kocaeli IV Proceedings içinde (Cilt I, ss. 501-535). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Gürel, M. Ö. (2009). Consumption of modern furniture as a strategy of distinction in Turkey. *Journal of Design History*, 22(1), 47-67.
- Haber Darıca Gazetesi (2019, 4 Mart). Tarihte Büyük Darıca Yangını. 15 Temmuz 2026 tarihinde https://www.facebook.com/profile.php?id=100054341238627&locale=sk_SK adresinden erişildi.
- Haber Darıca Gazetesi (2019, 4 Nisan). *Yahya Kaptan ve Film gibi Hayat*. 15 Temmuz 2026 tarihinde https://www.facebook.com/profile.php?id=100054341238627&locale=sk_SK adresinden erişildi.
- Haber Merkezi. (2020, 7 Ağustos). *Askeri gazinonun yerine restoran*. 41 Kocaeli. <https://41kocaeli.net/askeri-gazinonun-yerine-restoran/>
- Haberler. (2016). Faruk Yalçın Hayvanat Bahçesi ve Botanik Parkı. <https://www.haberler.com/kultur-sanat/faruk-yalcin-hayvanat-bahcesi-ve-botanik-parki-9116353-haberi/>
- Halk TV. (2026). Darıca Hayvanat Bahçesi kapandı: 33 yıllık tesis miras kavgasına yenildi. <https://halktv.com.tr/turkiye/darica-hayvanat-bahcesi-kapandi-33-yillik-tesis-miras-kavgasina-yenildi-1001193h>
- Hammersley, M., & Atkinson, P. (2019). *Ethnography: Principles in practice* (4th ed.). Routledge.

- Hassanein, I., & Mukhtar, T. M. (2019).** The Mamluk's influences in Ottoman architecture: Gebze Çoban Mustafa Paşa Mosque as example [Conference abstract]. *International Symposium on Servetiye Front in the Turkish National Struggle and History-Culture of Kocaeli-VI: Abstracts* (p. 147). Kocaeli Metropolitan Municipality.
- Hedef Gazetesi. (2021).** Darıca'da Yeniçeri hayratı bir çeşme.
- Kabadayı, M., & Saruşı, M. (2020).** Faruk Yalçın Hayvanat Bahçesi ve Botanik Parkı ziyaretçilerinin memnuniyet düzeylerinin değerlendirilmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 211-227.
- Kahraman, İ. (2023).** Bayramoğlu yarımadası. H. Selvi vd. (Ed.), *Kocaeli ansiklopedisi içinde* (Cilt 1, s. 233-234). Pelikan Basım.
- Kahraman, İ. (2025).** Kocaeli Gebze Darıca Dilovası Çayırova ansiklopedisi (1. baskı). Devri Alem Yayınları.
- Kahraman, İ. (2025).** [Çayırova, Gebze ve çevresi tarihî hafıza çalışması].
- Kahraman, N., Arıkan, R., & Çetin, M. C. (2019).** İzmit'i İstanbul'a bağlayan tarihî yol ağı ve Kutluca Köprüsü'nün önemi [Bildiri özeti]. *Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı* (s. 20). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Kankal, R. (2021, 6 Aralık).** Darıca'da yeniçeri hayratı bir çeşme. Hedef Gazetesi. <https://www.hedefgazetesi.com.tr/daricada-yeniceri-hayrati-bir-cesme-108011-haberi>
- Kahraman, İ. (2010).** *Sanayi, bilim, teknoloji, kültür ve turizm kenti: Gebze rehberi*. Belgesel Yayıncılık.
- Kankal, R. (2019).** Osmanlı son döneminde muvazzaf Gebze nâibleri [Bildiri özeti]. *Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı* (s. 129). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Kasım, M. U., & Kasım, R. (2023).** Kocaeli tarımı, Türkiye'deki yeri ve geliştirilmesine yönelik öneriler. *Şura Akademi Dergisi*, 2023(4).
- Karagöz, S. (2020).** Bizans'ın 1403-1419 yıllarındaki son Anadolu egemenliği. *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 489-494.
- Karataş, M. (2024).** 5 Temmuz 1915 Zığındere Türk taarruzu. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 22(36), 201-232. <https://doi.org/10.17518/canakkalearastirmalari.1342245>
- Keleş, A. (2003).** Sürdürülebilir turizm planlanması ve Türkiye'de yat turizmüne ekolojik yaklaşımlar [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (2024).** *Darıca*. 14 Temmuz 2026 tarihinde <https://www.kocaeli.bel.tr/darica.html> adresinden erişildi.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (2016).** Darıca'daki tarihi itfaiye binasının restorasyonu. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (2020, 3 Ekim).** *Darıca'daki yeni restoran sahil parkına yakışacak*. <https://www.kocaeli.bel.tr/haber/daricadaki-yeni-restoran-sahil-parkina-yakisacak-37064.htm>
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (2020, 3 Kasım).** *Bu restoran Darıca Sahil Parkı'nın incisi olacak*. <https://www.kocaeli.bel.tr/haber/bu-restoran-darica-sahil-parkinincisi-olacak-37248.html>
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (2024).** *Kocaeli tarihçesi*.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. (2019).** *Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı*, 8-10 Mart 2019.
- Koçu, R. E. (1960).** Bayramoğlu (Necmeddin); Bayramoğlu Sahil Mahallesi. *İstanbul Ansiklopedisi içinde* (Cilt 4, ss. 2300-2302). İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi.
- Kolcuoğlu, M. K. (2013).** Karye-i Darıca'dan Darıca ilçesine. Cinius Yayınları.
- Kuban, D. (2012).** İstanbul: Bir kent tarihi Bizantion, Konstantinopolis, İstanbul. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kültür Envanteri. (2025).** Darıca Eski Camii. <https://kulturenvanteri.com/yer/darica-eski-camii/>
- Kültür Envanteri. (2025).** Hacı Tahir Kavala Camii. <https://kulturenvanteri.com/yer/haci-tahir-kavala-camii/>
- Kültür Envanteri. (2025).** Darıca Tarihi Rum Evleri. <https://kulturenvanteri.com/yer/darica-tarihi-rum-evleri/>
- Kültür Portalı. (2013).** Darıca Kilisesi - Kocaeli. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/kulturenvanteri/darica-kilisesi>
- Kültür Envanteri. (2025).** Cumhuriyet Çeşmesi, Darıca.
- Kültür Envanteri. (2025).** Darıca Tarihi İtfaiye Binası.
- Kültür Envanteri. (2025).** Darıca Tarihi Rum Evleri.
- Kültür Envanteri. (2025).** Darıca Yerli Çeşmesi.
- Kültür Envanteri. (2025).** Galip Ağa Çeşmesi.
- Kültür Envanteri. (2025).** Hacı Tahir Kavala Camii.
- Kültür Envanteri. (2025).** Nazır Hüseyin Ağa Çeşmesi.
- Kültür Envanteri. (2025).** Yelkenkaya Deniz Feneri.
- Kültür Envanteri. (2026).** Darıca Kalesi.
- Kültür Envanteri. (2026).** Darıca kültür envanteri.
- Kültür Envanteri. (2026).** Darıca Tekel Binası.

- Kültür Envanteri. (2026).** Pelekanon Muharebesi Savaş Alanı / Maltepe Meydan Muharebesi Savaş Alanı.
- Kültür Portalı. (2021).** Bayramoğlu Adası - Kocaeli.
- Mahmud Şevket Paşa. (1907).** Osmanlı teşkilât ve kıyafet-i askeriyesi. İstanbul.
- Mansel, A. M. (1960).** Osman Hamdi Bey. Belleten, 24, 291-324.
- Mavi Marmara Gazetesi. (2024, 28 Temmuz).** Darıca'da 85 yıllık Galip Ağa Hayratı unutuldu. Mavi Marmara Gazetesi
- Mavi Marmara Gazetesi. (2025, 6 Nisan).** Darıcalılar tarihi çeşmenin yeniden aktif olmasını istiyor. Mavi Marmara Gazetesi
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016).** *Qualitative research: A guide to design and implementation* (4th ed.). Jossey-Bass.
- Mirmiroğlu, V. (1949).** Palekanon Muharebesi. Belleten, 13(50), 309-321.
- Mirmiroğlu, V. (1949).** Orhan Bey ile Bizans İmparatoru III. Andronikos arasındaki Pelekanon Muharebesi. Belleten, 13, 309-321.
- Nemlioğlu Koca, Y. (2015).** Kocaeli limanlarının tarihsel gelişimi ve deniz ticareti. H. Selvi & M. B. Çelik (Ed.), Gazi Akça Koca ve Kocaeli tarihi sempozyumu bildirileri: Cilt 2 içinde (ss. 821-848). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Nemlioğlu Koca, Y. (2023).** Fenerler. H. Selvi vd. (Ed.), Kocaeli ansiklopedisi içinde (Cilt 1, s. 561-562). Pelikan Basım.
- Orhan, U. (2020).** *Stratonikeia (Eskihisar) ve kutsal alanları* [B. Söğüt'ün *Stratonikeia (Eskihisar) ve kutsal alanları* adlı kitabının değerlendirmesi]. *Libri: Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi*, VI, 173-175.
- Özkan, D. (2026).** Kocaeli ili Darıca ilçesinin turizm coğrafyası [Yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi].
- Özçelik, İ. (2019).** Orhan Gazi döneminin âlim ve mutasavvıfları üzerine bazı değerlendirmeler. Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu V, Cilt 1 içinde (ss. 523-530). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Özel, T. (1996).** *Kocaeli Yarımadası'nda Millî Mücadele ve Yahya Kaptan* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Öztürk, S. (2005).** Osmanlı belgelerinde Darıca. Darıca Belediyesi.
- Öztürk, S. (2024).** Bir Osmanlı sahil kasabası: Darıca'da toplum ve ekonomi. OTAM, 56, 145-178.
- Öztürk, E. E. (2026, 15 Haziran).** Rusya ve Amerika arasında kalan Karamürsel. Çevrim içi makale.
- Pagano, N., & Spezzano, W. (2025).** Sustainable tourism and eco-hotel corporate identity. *Tourism Cases*. <https://doi.org/10.1079/tourism.2025.0033>
- Polat, E. (2025, 12 Haziran).** Palekanon Savaşı'nın tanığı: Eskihisar Kalesi. Demirören Haber Ajansı.
- Sayırlı, B. (2024).** Yahya Kaptan Anıt Mezarı. *Kocaeli Ansiklopedisi*.
- Selvi, H., & Çelik, M. B. (Ed.). (2015).** Gazi Akça Koca ve Kocaeli tarihi sempozyumu bildirileri: Cilt 2. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Seslikaya, A. (2014).** *Yavuz Sultan Selim'in sefer menzillnâmeleri (Çaldıran, Kemah, Dulkadiroğlu ve Mısır seferi menzillnâmeleri) ve Haydar Çelebi ruznâmesi: Transkripsiyon ve değerlendirme* [Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi].
- Sihombing, D. A., Wijaya, S. E., & Hariyanto, O. I. B. (2025).** The influence of place identity on tourists' revisit intention to star-rated hotels in Batam City. *Media Wisata*, 23(2). <https://doi.org/10.36276/mws.v23i2.923>
- Söğüt, B. (2019).** *Stratonikeia (Eskihisar) ve kutsal alanları*. Ege Yayınları.
- Şükür, R. (2019).** Osmanlı sivil mimarisinin bir örneği olarak tarihi Gebze evleri [Bildiri özeti]. *Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı* (s. 150). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Taşkıran, C. (2020).** Yahya Kaptan (1891-1920). *Atatürk Ansiklopedisi*.
- Tataroğlu, E. (2019).** Osman Hamdi Bey: 19. yüzyılın Türk müzecisi-devlet adamı-ressamı-sanat eğitimcisi-arkeoloğu. *Millî Eğitim*, 48(221), 175-185.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2013).** Darıca Kilisesi - Kocaeli. Kültür Portalı. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/kulturenvanteri/darica-kilisesi>
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2021).** *Yahya Kaptan Anıt Mezarı-Kocaeli*. Kocaeli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Tekeli, D., & Sisa, S. (1979).** Yapı Kredi Bankası Bayramoğlu Dinlenme Tesisleri. Çevre: Mimarlık ve Görsel Sanatlar Dergisi, 6, 22.
- Tekeli, D., & Sisa, S. (1994).** Doğan Tekeli-Sami Sisa: Projeler, uygulamalar 1954-1994 (U. Tanyeli, Ed.; D. Saklar Özkuyu, Yay. haz.). Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Tekeli, İ. (2013).** İstanbul'un planlanmasının ve gelişmesinin öyküsü. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- TÜİK. (2023).** Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2008).** 5747 sayılı *Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde ilçe kurulması ve bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında Kanun*. *Resmî Gazete*, 26824, 1. Mükerrer, 22 Mart 2008.
- Türkiye Camileri. (2026).** *Eskihisar Cami, Gebze/Kocaeli*.
- Uğurlar, A. (2017).** Turizmde sürdürülebilirlik: Bir ölçülebilirlik aracı olarak göstergelerin önemi. *Kent Araştırmaları Dergisi*, 21(8), 118-140.
- Uras, Ş. (1968).** *Yahya Kaptan*. Akba Yayınları.

- Urhan, M. Ö., & Salihoğlu, T. (2021).** Hafif raylı sistem güzergâh problemi çözümüne yönelik çok kriterli-CBS destekli yaklaşım: Gebze-Darica HRS örneği. *Türkiye Coğrafi Bilgi Sistemleri Dergisi*, 3(2), 67-88.
- Uyaniker, F. (2021).** Gölcük Deniz Ana Üs Komutanlığının tarihî gelişimi (1921–2016). *SAVSAD Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi*, 31(1), 79-116.
- Uysal, K. (2021, 8 Haziran).** Kişisel söyleşi.
- Uysal, K. (2019, 18 Mart).** *Darica'nın Çanakkale şehitleri* [Facebook gönderisi]. Haber Darica Gazetesi.
- Yaşa, F. (2019).** 16. yüzyılda Gebze'de köleler ve köle kıyafetleri [Bildiri özeti]. *Uluslararası Millî Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu-VI: Özet kitapçığı* (s. 37). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Yağan, N. B., & Binan, C. (2016).** 1980 öncesinde İstanbul'da sayfiye olgusunun gelişim süreci. *İstanbul Araştırmaları Yıllığı*.
- Yarbağ, C. (1969).** Marmara'da güneş ve deniz başkadır. *Hayat Dergisi*, 26, 8-9.
- Yavuz, F. (2015).** Osmanlı'dan Cumhuriyet'e bir sahil kasabası: Darica. *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu Bildirileri* içinde (Cilt 2, ss. 869-883). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Yavuz, F. (2017).** Birlikte yaşamdan yol ayrımına: Milliyetçilikler çağında Darica'da Türk-Rum münasebetlerine dair gözlemler. *Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV*.
- Yavuz, F. (2023a).** Darica Rum okulu (Skollia Rission). H. Selvi vd. (Ed.), *Kocaeli ansiklopedisi* içinde (Cilt 1, ss. 375-376). Pelikan Basım.
- Yavuz, F. (2023c).** Darica camileri. H. Selvi vd. (Ed.), *Kocaeli ansiklopedisi* içinde (Cilt 1, ss. 365-368). Pelikan Basım.
- Yavuz, F. (2023d).** Darica (Ritzion) Kalesi. H. Selvi vd. (Ed.), *Kocaeli ansiklopedisi* içinde (Cilt 1, ss. 371-372). Pelikan Basım.
- Yavuz, F. (2024).** Darica: Tarih. *Kocaeli Ansiklopedisi* (Madde 306). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Yavuz, F. (2024).** Tarihin sessiz tanıkları: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Darica camileri. Ş. Ünar (Ed.), *Yeniçağ tarihinde ileri araştırmalar* içinde (ss. 19-32). Yaz Yayınları.
- Yavuz, F. (2023b).** Darica Kuş Cenneti/Faruk Yalçın Hayvanat Bahçesi ve Botanik Parkı. H. Selvi vd. (Ed.), *Kocaeli ansiklopedisi* içinde (Cilt 1, s. 372-373). Pelikan Basım.
- Yavuzylmaz, A. (2022).** Osmanlı seyyahlarının gözünden Gebze. *Atatürk Üniversitesi Palmet Dergisi / Journal of Palmette*, 1, 101-119.
- Yavuzylmaz, A. (2013).** Gebze çeşmeleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(25), 578-589.
- Yavuzylmaz, A. (2013).** Gebze'nin Demirciler beldesinde bilinmeyen bir hamam yapısı. ss. 105-114.
- Yenihan, B. (2023).** Balıkçılık. H. Selvi vd. (Ed.), *Kocaeli ansiklopedisi* içinde (Cilt 1, s. 209-211). Pelikan Basım.
- Yeni Şafak. (2008, 13 Aralık).** *Marmara'nın yeni tatil adresi: Darica*.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016).** *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yiğit, A. (2024).** Darica: Coğrafya. *Kocaeli Ansiklopedisi* (Madde 306). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Yücel, E. (2024).** Eskişehir / Nikitiyatos. *Kocaeli Ansiklopedisi*. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Zencirkıran, M., Eraslan, E., Çetiner, S., Görür, A., Tanrıverdi O, D., & Çelik, B. H. (2017).** Balıkayalar ve Beşkayalar (Kocaeli) tabiat parkları peyzaj ve rekreasyon değerleri üzerine bir araştırma. *U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 31(2), 157-175.